

BEOGRADSKA BERZA
I
TRGOVANJE NA BEOGRADSKOJ BERZI

- Prve berze počele su da nastaju u kontinentalnoj Evropi, negde krajem XIV i u toku XV veka. Nastajale su iz javnih tržišta, kakva su bila pijace, sajmovi, vašari i drugi oblici okupljanja trgovaca. Na tim mestima obavljala se trgovina, odnosno, dolazilo je do susretanja ponude i tražnje za različitim oblicima robe. Usled razvoja trgovine mnoge države i narodi doživljavali su snažan uspon i privredni razvoj. Trgovci su uvek bili skloni inovacijama, pa su tako uveli donošenje samo uzoraka i mustri, što se kasnije ispostavilo posebno značajno za razvoj berzi.
- Vezivanje za određeno mesto, lokaciju, važan je momenat za nastanak berzi. U početku, trgovci su se okupljali na otvorenom prostoru, da bi kasnije nalazili različite prostore, sobe, lokale i naročito kafane za svoje sastanke. Prvi berzanski odbor formiran je 1. marta 1887. godine u kafani Građanska kasina.
- Početkom XVIII veka primat u međunarodnoj trgovini imala je Holandija, a berza u Amsterdamu postala je jedna od značajnijih. Nekako u isto vreme formiraju se berze u Parizu 1726. godine i u Londonu 1773. godine.
- Primat od Amsterdama preuzima berza u Londonu početkom XIX veka koja je ostala vodeća berza u svetu sve do I svetskog rata kada je vodeću ulogu preuzeo Njujork.
- Berza je specifičan oblik veoma organizovanog tržišta, na kome se obavlja promet robe, novca, deviza i kapitala izraženog u hartijama od vrednosti – finansijskim instrumentima.

NASTANAK I RAZVOJ STARE BEOGRADSKE BERZE

- **Beogradska berza ima relativno dugu tradiciju. Jedna je od prvih berzi formiranih u ovom regionu Evrope. Zvanično je počela sa radom januara 1895. godine na osnovu Zakona o javnim berzama koji je doneo kralj Milan Obrenović devet godina ranije. Donošenje zakona i formiranje berze predstavljali su logičnu posledicu potreba tadašnjih poslovnih ljudi, pre svega trgovaca. Na mestu gde se Srbija nalazila, između Austrougarskog i Turskog carstva, trgovina je od davnina predstavljala veoma značajnu, cenjenu i profitabilnu delatnost. Trgovci su imali svoje običaje i standarde poslovanja, pa je otuda formiranje berze predstavljalo izraz želje da se ti odnosi i zvanično institucionalizuju.**
- **Veoma snažan razvoj Beogradska berza doživljava posle I svetskog rata, kada je došlo do formiranja Kraljevine Jugoslavije. Tadašnja berza bila je mešovitog karaktera, na njoj se trgovalo i finansijskim instrumentima (akcijama, obveznicama, devizama) i robom različite vrste. Iako je bilo povremenih kriza, period tridesetih godina smatra se zlatnim periodom u razvoju Beogradske berze. Tada je napravljena i nova zgrada u kojoj je danas Etnografski muzej na Studentskom trgu. Beogradska berza imala je veliki diskontinuitet u svome razvoju. Prestala je sa radom 1941. godine, a zvanično je ukinuta 1952. godine.**

- **Oživljavanje berzi desilo se tek krajem 80-tih, tačnije 1989. godine, kada je donešen Zakon o tržištu novca i tržištu kapitala, na osnovu kog su formirane dve institucije, obe sa sedištem u Beogradu i to:**
 - **tržište novca i**
 - **tržište kapitala.**
- **Tržište kapitala je 1992. godine promenilo ime u Beogradska berza. Inicijativa za nastajanje berzi potekla je od strane državnih organa koji su smatrali da to mora biti institucija koja će imati jednu od ključnih uloga u tokovima tranzicije. Međutim, kako tokovi tranzicije nisu istinski zaživeli tokom 90-tih godina, ni Beogradska berza nije imala onu ulogu koja joj zaista pripada.**

MALI PODSETNIK POJMOVA

- Šta je berza?
- Šta su akcije?
- Šta su obveznice?
- Zašto ulagati u hartije od vrednosti?
- Šta je brokerska kuća?
- Šta je Centralni registar hartija od vrednosti?
- Kako učestvovati u trgovanju?
- Koje vrste naloga postoje?
- Šta je provizija i koliko ona iznosi?
- Šta je portfelj hartija od vrednosti?
- Da li je investitor dužan plaćati porez?

Šta je berza?

- Berza je organizovano tržište hartija od vrednosti. Ona mora omogućiti da svi njeni članovi mogu istovremeno, ravnopravno i pod jednakim uslovima davati i prihvatati ponude za kupovinu i prodaju hartija od vrednosti, te da svi članovi berze imaju jednak pristup tržišnim informacijama o hartijama od vrednosti kojima se trguje. Pod pojmom člana berze podrazumevaju se sve ovlašćena društva koja imaju dozvolu za rad sa hartijama od vrednosti. Jedino se preko ovlašćenih članova berze može obavljati trgovanje. Ovaj princip postoji od samih početaka berzanskog poslovanja a njegova osnovna svrha je da se poveća sigurnost i poverenje u trgovinu finansijskim instrumentima.

Šta su akcije?

- Akcije ili deonice predstavljaju vlasničke papire tj. vlasnik deonice postaje vlasnik jednog dela preduzeća. Postoje redovne (obične) i povlašćene (prioritetne) akcije. Obične akcije daju njihovim vlasnicima pravo na upravljanje firme dok vlasnici prioritetnih akcija nemaju to pravo ali imaju prednost prilikom isplate godišnje dobiti. Akcije investitorima mogu doneti različite prinose. Tako vlasnik akcija, ukoliko akcionarsko društvo čije akcije ima dobro posluje, ostvaruje pravo na isplatu dividende (iznos koji se isplaćuje vlasnicima akcija iz dobiti preduzeća ukoliko tako odluči skupština akcionara) ili pak može ostvariti kapitalnu dobit (rastom cene akcije na berzi).

Šta su obveznice?

- Obveznice su dužničke hartije od vrednosti. Sa aspekta preuzimanja rizika sigurniji su oblik ulaganja od akcija, ali s druge strane nose znatno manje prinose. Prinose od obveznica nazivamo kamate. Obveznice mogu izdavati države (državne obveznice), gradovi ili regije (municipalne obveznice) ili pak neko preduzeće (korporativne obveznice). Državne obveznice se smatraju najmanje rizičnim.

Zašto ulagati u hartije od vrednosti?

- Glavni motiv za ulaganja u hartije od vrednosti je mogućnost ostvarenja veće dobiti od drugih vrsta investicija. Ulaganje u akcije je spojeno, po pravilu, s većim rizikom od rizika kojem je investitor izložen kod npr. klasične štednje u banci, dok je ulaganje u obveznice manje rizično, ali nosi, po pravilu, manji prinos. Rizik ulaganja u hartije od vrednosti se može smanjiti ulaganjem u različite vrste papira (akcije, obveznice) i u hartije od vrednosti više emitenata (diversifikacija portfelja).

Šta je brokerska kuća?

- Brokerska kuća je firma čija jedina delatnost može biti poslovanje s hartijama od vrednosti u skladu sa Zakonom o hartijama od vrednosti (kupovina i prodaja hartija od vrednosti po nalogu nalogodavaca, upravljanje portfeljom, investiciono savetovanje i dr). U Srbiji postoji oko sedamdeset aktivnih brokerskih kuća koje su članovi Beogradske berze.

Šta je Centralni registar hartija od vrednosti?

- Centralni registar, depo i kliring hartija od vrednosti jeste institucija koja vodi jedinstvenu evidenciju zakonitih imalaca hartija od vrednosti i evidenciju o pravima iz tih hartija, kao i o pravima trećih lica na hartijama od vrednosti. Centralni registar hartija od vrednosti obavlja i poslove kliringa i saldiranja transakcija zaključenih sa hartijama od vrednosti, odnosno vrši prenos vlasništva nad hartijama od vrednosti istovremeno sa plaćanjem tako da ne može da se dogodi situacija u kojoj neko proda hartije od vrednosti i ne dobije novac.

Kako učestvovati u trgovanju?

- Najpre je potrebno izabrati brokersku kuću koja će imati ulogu berzanskog posrednika. Nakon toga potrebno je odabrati banku kod koje će investitor imati račune za kupovinu i prodaju akcija. Zatim investitor daje brokeru nalog kupovine ili prodaje koji on unosi u sistem za trgovanje. Po izvršenju transakcije nalogodavcu se šalje izveštaj o izvršenoj transakciji.

Koje vrste naloga postoje?

- Nalozi se mogu podeliti prema više kriterijuma. Prema ceni postoje nalozi sa limit cenom i sa preovladujućom (tržišnom) cenom. Prema vremenu trajanja oni mogu biti: dnevni, do određenog dana ili do opoziva (trajanje je ograničeno na 90 dana).

Šta je provizija i koliko ona iznosi?

- Provizija predstavlja trošak po nalogu koji investitor plaća brokeru kod kupovine i prodaje hartija od vrednosti. Sastoji se od provizije brokerske kuce, provizije berze i provizije Centralnog registra. U brokerskim kucama u Srbiji provizija se kreće između 1 i 2%.

Šta je portfelj hartija od vrednosti?

- Portfelj predstavlja finansijsku imovinu koja se sastoji od novca i hartija od vrednosti kojim upravlja ovlašćeni broker (portfolio menadžer) u ime i za račun investitora.

Da li je investitor dužan plaćati porez?

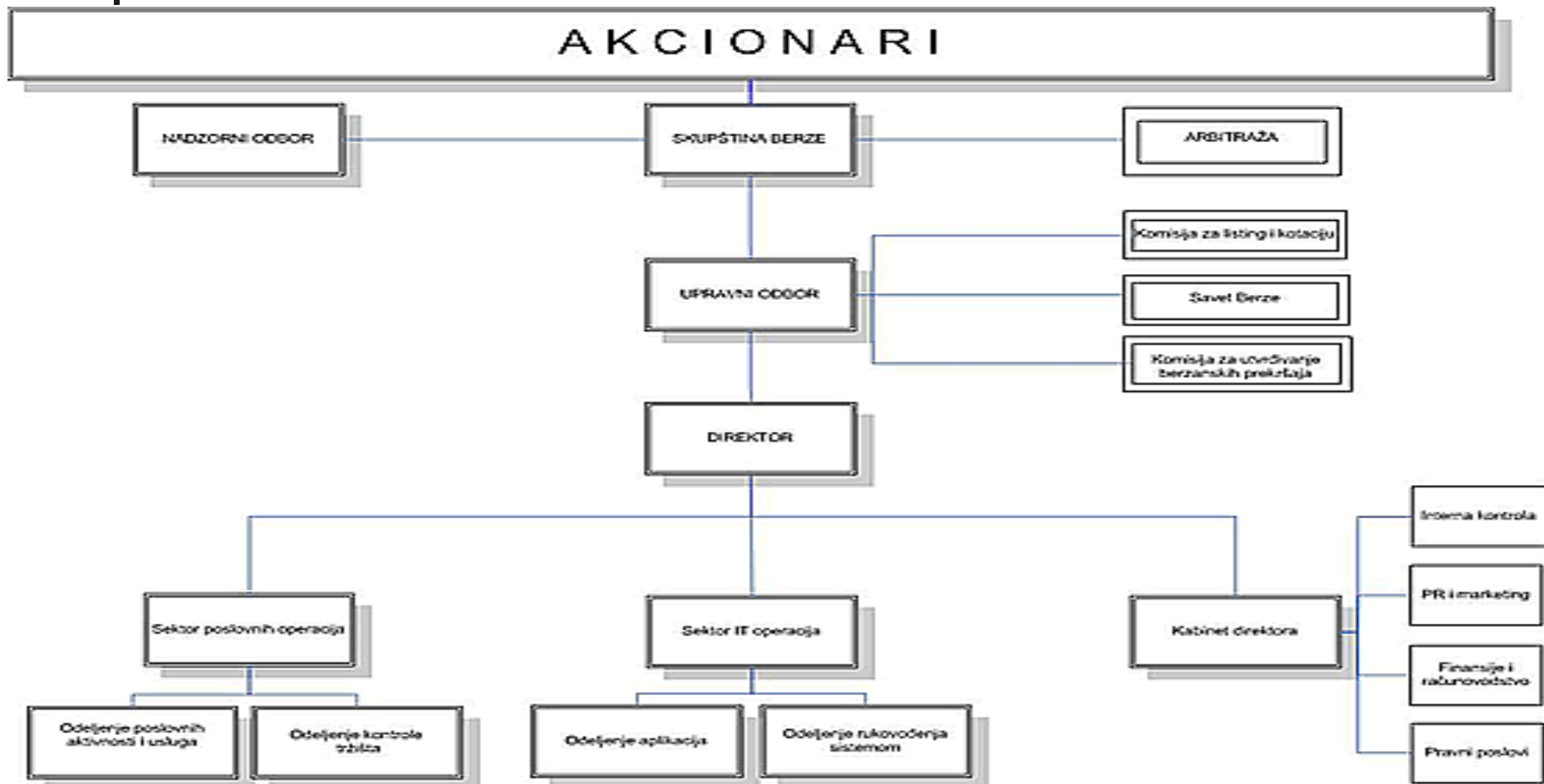
- Vlasnik akcija prilikom njihove prodaje dužan je da prijavi porez na kapitalnu dobit (20% na razliku između prodajne i nabavne cene). Porez na prenos apsolutnih prava obračunava se i naplaćuje u Centralnom registru prilikom izvršenja transakcije (0,3% na vrednost transakcije). Obveznice stare devizne štednje oslobođene su svih vrsta poreza u cilju stimulisanja njihovog trgovanja.

ORGANI BERZE

- Statutom Berze koji je na snazi od 9. februara 2004. godine utvrđeni su organi Beogradske berze:
 - Skupština,
 - Upravni odbor,
 - Direktor i
 - Nadzorni odbor.

Organizaciona šema Beogradske berze

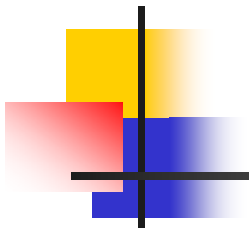

DELATNOST BEOGRADSKE BERZE

- Statutom Beogradske berze, utvrđen je predmet poslovanja Beogradske berze.
- Berza obavlja delatnost organizovanja trgovine hartijama od vrednosti i finansijskim derivatima.
- Organizovanje trgovine hartijama od vrednosti obuhvata sledeće poslove:
 - organizovanje javne ponude hartija od vrednosti i povezivanja ponude i tražnje hartija od vrednosti;
 - objavljivanje informacija o ponudi, tražnji i tržišnoj ceni hartija od vrednosti i drugih podataka značajnih za trgovinu hartijama od vrednosti;
 - utvrđivanje i objavljivanje kursnih lista hartija od vrednosti;
 - obavljanje drugih poslova u skladu sa Zakonom.
- Odredbe o delatnosti Berze odnose se i na poslovanje finansijskim derivatima.

- Berza može, bez upisa u sudski registar, da obavlja i druge delatnosti koje služe delatnosti upisanoj u registar, koje se uobičajeno obavljaju uz osnovnu delatnost Berze (edukacija, izdavanje publikacija, časopisa i knjiga), kao i da vrši plasman informacija i publikacija u zemlji i inostranstvu.
- Berza ne može trgovati hartijama od vrednosti, niti davati savete koji se odnose na kupovinu i prodaju hartija od vrednosti, kao ni savete o izboru brokersko - dilerskog društva ili ovlašćene banke, ne može obavljati poslove koji su određeni kao delatnosti brokersko dilerskog društva, niti druge poslove, osim gore navedenih poslova.

-
- Na Berzi se organizuje trgovina, odnosno, predmet javne ponude mogu biti sledeće hartije od vrednosti:
 - akcije,
 - obveznice,
 - varanti za kupovinu akcija ili obveznica,
 - depozitne potvrde,
 - finansijski derivati, ako su utvrđeni odlukom Berze na koju je saglasnost dala Komisija za hartije od vrednosti (fjučers ugovori i opcijski), kao i ostali finansijski instrumenti kojima se u skladu sa Zakonom može trgovati na organizovanom finansijskom tržištu.

POSLOVI NA BEOGRADSKOJ BERZI

- Na Beogradskoj berzi obavljaju se poslovi neophodni za uspešno funkcionisanje tržišta kapitala. U skladu sa razvijenošću i potrebama domaćeg tržišta na Beogradskoj berzi se obavljaju sledeći poslovi:
 - Prijem hartija od vrednosti na Berzu: ***Listing***
 - Susretanje ponude i tražnje i formiranje cene: ***Trgovanje***
 - Izlazne informacije, izveštaji i edukacija: ***Marketing***
 - Tehnička podrška: ***Informacione tehnologije***

LISTING

- Na Beogradskoj berzi, kao instituciji organizovanog tržišta, a u skladu sa Zakonom o tržištu hartija od vrednosti i drugih i drugih finansijskih instrumenata organizovana su dva tržišta:
 - Slobodno berzansko tržište i
 - Berzansko tržište.

REGULATIVA

- Procedura prijema, uslovi, dokumentacija koja se podnosi kao i kriterijumi za prijem na berzansko tržište regulisani su:
 - Pravilima poslovanja Beogradske berze i
 - Pravilnikom o listingu i kotaciji.

PRAVILA POSLOVANJA

- Pravila poslovanja Beogradske berze definišu proceduru i dokumentaciju koja je potrebna da se dostavi za uključenje hartija od vrednosti na slobodno berzansko tržište. Na slobodno berzansko tržište uključuju se hartije od vrednosti na zahtev izdavaoca, kao i hartije od vrednosti koje ne ispunjavaju kriterijume za berzansko tržište.

PRAVILNIK O LISTINGU I KOTACIJI

- Pravilnikom o listingu i kotaciji Beogradske berze definisana je dokumentacija koja se podnosi, kao i procedura za prijem hartija od vrednosti na listinge berzanskog tržišta.
- U zavisnosti od visine kapitala, vremena postojanja preduzeća, kao i stepena distribucije izdatih akcija, preduzeća se listiraju na listing A ili listing B. Dužničkim hartijama od vrednosti koje izdaje Republika Srbija i Narodna banka Srbije, može se trgovati na berzanskom tržištu bez ispunjenja posebnih uslova koje propisuje Berza za druge izdavaoce hartija od vrednosti.
- Na listingu A berzanskog tržišta nalaze se obveznice Republike Srbije za izmirenje obaveza po osnovu devizne štednje građana serije A bez kupona, sa rokovima dospeća do 2016. godine.

IPO – inicijalna javna ponuda: Definicija i prednosti

- Preduzeće može pribavljati dodatni kapital preko mehanizma primarnog tržišta. Prvo emitovanje akcija se naziva inicijalna javna ponuda (*initial public offering* – IPO). Inicijalnom javnom ponudom smatra se transakcija putem koje preduzeće iz nekog od zatvorenih oblika prelaze u javna otvorena akcionarska društva. Postupkom IPO-a vrši se korporatizacija kapitala preduzeća, čime se on izražava kroz broj i vrednost akcija.

I P O

- Inicijalna javna ponuda akcija se u velikom broju slučajeva vrši putem takozvanog *potpisivanja emisije (underwriting)*. Investiciona banka ili broker koji potpisuje emisiju obavezuje se na otkup akcije od izdavaoca po dogovorenoj ceni, da bi ih zatim prodala ostvarujući zaradu na razlici u ceni, ili se, pak, obavezuje da će otkupiti sve akcije neprodane investitorima na tržištu. Druga alternativa je izbor *agenta emisije* čiji zadatak jeste što bolja promocija atraktivnosti ulaganja u akcije kompanije koja «izlazi u javnost» svojim akcijama sa ciljem što bolje prodaje, ali bez obaveza otkupa bilo kojeg neprodatog dela emitovanih akcija.

I P O

- Često se dešava da investiciona banka *potpisnik* sama ne želi ili ne može da preuzme ceo rizik emitovanja i prodaje akcije. Iz tog razloga, odlučuju se da redukuju rizik formiranjem takozvanog *Sindikata potpisnika*, koji predstavlja grupu investicionih bankara i brokera (*underwritera*) koji učestvuju u prodaji emisije, a koji je vođen od strane jednog potpisnika – *lidera Sindikata*.
- Proces IPO-a počinje odlukom o vrsti ponude koja će biti upućena investicionoj javnosti. Preduzeće se obično prethodno konsultuje sa investicionim bankama i brokerima da utvrdi optimalnu vrstu i strukturu ponude akcija i njene distribucije.

Prednosti IPO

- Male porodične ili ortačke kompanije često se u svom razvojnem ciklusu susreću sa potrebom prikupljanja novih sredstava za potrebe istraživanja i razvoja, osvajanja novih proizvoda i tržišta, širenje proizvodnje i kupovinu nove opreme, izmirenje postojeće zaduženosti, diversifikovanje poslovanja kompanije ili čak - akvizicije.

Prednosti listiranja hartija od vrednosti na Beogradskoj berzi

- Berza je nezaobilazna u savremenoj organizaciji trgovanja u čitavom svetu, zato što ima čitav niz prednosti u odnosu na klasično trgovanje.

Prednosti listiranja su u sledećem:

- Povećanje likvidnosti akcija preduzeća
- Povećanje poslovne vrednosti (goodwil-a) i lakše prepoznavanje izdavaoca HOV
- Lakši i brži pristup do svežeg kapitala
- Efikasan sistem obaveštavanja investitora i besplatna reklama
- Mesečno/dnevno vrednovanje preduzeća
- Zaštita investitora i izdavaoca
- Motivacija zaposlenih

Prednosti listinga

Izbor vodećih preduzeća

Povećava privlačnost za visoko kvalifikovane radnike

Poboljšava položaj na tržištu i bonitet kompanije

Pozitivan uticaj na proizvode

Alokaciju slobodnog kapitala u najprofitabilnija preduzeća

Veća prisutnost u medijima

Održavanje likvidnosti

Prednosti nad konkurencijom

LISTING

Koncentracija ponude i tražnje

Veća fleksibilnost upravljanja portfeljom akcija

Olakšava mogućnost pribavljanja kapitala

Novom vlasniku olakšava kontrolu

Mogućnost brže konsolidacije vlasničke strukture nakon izvršene masovne privatizacije

Mogućnost lakše ekspanzije kao i drugih statusnih promena

PRIJEM NA TRŽIŠTA BERZE

- Zakonom o hartijama od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata definisano je:

"Izdavalac hartija od vrednosti koje se izdaju javnom ponudom dužan je da, u roku od tri dana od dana upisa hartija od vrednosti u Centralni registar hartija od vrednosti i otvaranja emisionog računa - podnese zahtev za prijem na listing berze ili zahtev za prijem na slobodno berzansko tržište. Ako izdavalac i ispunjava uslove za prijem na listing berze propisane pravilnikom o listingu i kotaciji berze - berza je dužna da, u roku od sedam dana od dana prijema zahteva, primi na listing hartije od vrednosti izdavaoca."

DOKUMENTACIJA

- Ako je izdavalac ne ispunjava uslove za prijem propisane pravilnikom o listingu i kotaciji berze, ili je podneo zahtev za prijem na slobodno berzansko tržište - berza je dužna da, u roku od sedam dana od dana prijema zahteva, hartije od vrednosti izdavaoca uključi na slobodno berzansko tržište." Pravilima poslovanja Beogradske berze, utvrđeno je da izdavalac uz zahtev za uključ enje na slobodno berzansko tržište, podnosi sledeću dokumentaciju:

Dokumentacija

- Podatke o izdavaocu naziv i sedište, zemlja-domicil u kojoj je registrovano sedište izdavaoca, datum osnivanja, telefon, internet adresa i e-mail, broj tekućeg računa, matični broj, PIB;
- Prospekt izdavaoca za organizovano trgovanje na Berzi u formi i sadržini utvrđenoj odlukom Upravnog odbora Berze o obimu i sadržini podataka javnog društva koji se objavljuju na internet stranici Berze , potpisan i overen od strane odgovornog lica izdavaoca ;
- Dokument kojim se potvrđuje upis hartija od vrednosti u Centralni registar hartija od vrednosti (u daljem tekstu: Centralni registar) i otvaranje emisionog računa, izuzev u slučaju kada Berza isti već poseduje;
- Garanciju ako je emisija hartija od vrednosti garantovana;
- Podatke o vrsti, klasi, seriji , CFI kodu i ISIN broju hartija od vrednosti i broju (količini) hartija od vrednosti za koje se podnosi zahtev ;
- Kopiju Ugovora sa agentom ili pokroviteljem emisije, ako ga izdavalac ima.

Uključenje akcija bez prospekta

- Uključenje akcija bez prospekta vrši se na zahtev:
 - Akcijskog fonda, ili
 - akcionara koji imaju najmanje jednu desetinu osnovnog kapitala izdavaoca.
- Formu zahteva i utvrđuje odlukom Direktor Berze.

Uz zahtev, Akcijski fond podnosi Berzi:

- Kopiju pisanog zahteva upućenog izdavaocu u smislu člana 25a. ovih Pravila, sa kopijom dokaza o dostavljanju datog zahteva, a iz koga se sa sigurnošću može utvrditi da izdavalac nije postupio po datom zahtevu u zakonskom roku (delovodni prijemni pečat izdavaoca, potpisana povratnica i dr);
- Dokaz iz Centralnog registra kojim se potvrđuje upis akcija izdavaoca u Centralni registar i otvaranje emisionog računa, izuzev u slučaju kada Berza isti već poseduje;
- Predlog indikativne cene za prvo trgovanje datim akcijama najmanje u visini nominalne vrednosti tih akcija;
- Dokaz o izvršenoj uplati naknade utvrdjene Tarifnikom Berze;

Uz zahtev, akcionari podnose Berzi:

- Kopiju pisane inicijative upućene izdavaocu, sa kopijom dokaza o dostavljanju date inicijative, a iz koga se sa sigurnošću može utvrditi da izdavalac nije postupio po datoj inicijativi u zakonskom roku (delovodni prijemni pečat izdavaoca, potpisana povratnica i dr);
- Dokaz iz Centralnog registra iz koga se sa sigurnošću može utvrditi da akcionari, imaju najmanje jednu desetinu osnovnog kapitala izdavaoca za čije akcije podnose zahtev;
- Predlog idnikativne cene za prvo trgovanje datim akcijama najmanje u visini nominalne vrednosti tih akcija;
- Dokaz o izvršenoj uplati naknade utvrdjene Tarifnikom Berze;
- Podatke o licu ovlašćenom za zastupanje ackionara pred Berzom, sa pisanim punomoćjem overenim pred nadležnim organom. Dato punomoćje mora da sadrži podatke o obimu ovlašćenja opunomoćenika i isto mora biti potpisano od strane svih akcionara koji podnose zahtev Berzi;

TRGOVANJE NA BEOGRADSKOJ BERZI

- **Trgovina na Berzi odvija se na berzanskim sastancima u okviru berzanskog tržišta i slobodnog berzanskog tržišta.**
- **Hartije od vrednosti kojima se trguje na Berzi su akcije i dužničke hartije od vrednosti.**
- **Berzanska trgovina akcijama, obveznicama i ostalim dužničkim hartijama od vrednosti odvija se u informacionom sistemu Berze – elektronskoj platformi za trgovanje BELEX. Naloge za trgovanje članovi Berze ispostavljaju elektronskim putem u Belex sa svojih radnih stanica instaliranih u boksovima u Sali za trgovanje Berze, odnosno sedištu ili poslovnoj jedinici člana Berze – daljinsko trgovanje. Nalozi za trgovanje se uparuju po kriterijumu cene i vremena unosa u informacioni sistem Berze. Na osnovu uparenih naloga za trgovanje zaključuju se transakcije o čemu se izrađuju zaključnice koje se elektronskim putem dostavljaju Centralnom registru i članovima Berze koji su zaključili transakcije.**

Primarno trgovanje

- U primarnom trgovanju hartija od vrednosti (javna ponuda HOV u postuku izdavanja) na berzanskim sastancima primenjuju se tri metoda trgovanja:
 - Metod proporcionalne ponude,
 - Metod kontinuirane prodaje i
 - Metod višestruke cene.

Sekundarno trgovanje

- Sekundarno trgovanje hartijama od vrednosti, na berzanskim sastancima, određuje se sledećim metodama trgovanja, u zavisnosti da li je hartija listirana na listingu A ili B, ili je uključena na slobodno berzansko tržište:
 - **Metodom preovlađujuće cene (Single Price Auction)** sa jednom ili više aukcija dnevno – Na osnovu naloga za trgovanje koje članovi Berze dostave u vremenskom periodu predviđenom za prijem naloga za trgovanje utvrđuje se preovlađujuća cena. Preovlađujuća cena je cena po kojoj se ostvaruje najveći obim prometa akcija, meren količinom – brojem akcija.
 - **Metodom kontinuiranog trgovanja (Continuous Trading Method)** odvija se u tri faze:
 - Faza predotvaranja,
 - Faza otvaranja i
 - Faza kontinuiranog trgovanja.
 - **Metodom minimalne cene** – primenjuje se samo u sekundarnom trgovanju akcijama na slobodnom berzanskom tržištu na zahtev Akcijskog fonda, ukoliko je prijavljena ponuda akcija objedinjena po ceni i iznosi najmanje 10%, a najviše 15% od ukupnog broja emitovanih akcija. Ovaj metod je licitacionog karaktera i podrazumeva kupovinu celokupnog ponuđenog paketa, licitacijom od početne cene na više.

Postupak trgovanja

- ***Trgovanje akcijama preduzeća***
- Da bi strano ili domaće pravno i fizičko lice mogli da trguju akcijama moraju imati:
 - sklopljen ugovor o posredovanju sa berzanskim posrednicima koji trguju akcijama u ime i za račun svojih klijenata (kupaca i prodavaca),
 - otvoren namenski račun kod domaće poslovne banke radi kupovine, odnosno prodaje akcija,
 - otvoren vlasnički račun hartija od vrednosti (akcija) u Centralnom registru hartija od vrednosti.

- Prodavci akcija osim ličnih dokumenata na uvid moraju imati i dokaz o broju akcija koje poseduju kako bi se prenele na njihov vlasnički račun. Prodavci nerezidenti moraju dostaviti i dokumentaciju neophodnu za otvaranje poreskog identifikacionog broja radi plaćanja poreza na prenos apsolutnih prava.
- Kupci akcija (kao i prodavci) moraju imati celokupnu pokrivenost naloga kupovine koje ispostavljaju. To praktično znači da kupci akcija moraju imati onoliko novčanih sredstava koliko bi iznosila vrednost transakcije pod pretpostavkom da se svi nalozi realizuju.
- Kada investitor potpiše nalog za kupovinu/prodaju akcija, broker ga unosi u sistem za trgovanje Beogradske berze. Ukoliko se nalog realizuje, klijent biva obavešten o realizovanoj transakciji i dobija izveštaj u pisanoj formi. Nakon tri radna dana obavlja se saldiranje transakcije a akcije/novac se od tog vremenskog momenta nalaze na računu investitora.

Trgovanje obveznicama stare devizne štednje

- Da bi strano ili domaće pravno i fizičko lice ili strana i domaća poslovna banka mogli da trguju obveznicama devizne štednje, moraju imati:
 - otvoren namenski devizni račun kod domaće poslovne banke radi kupovine, odnosno prodaje obveznica devizne štednje;
 - otvoren vlasnički račun hartija od vrednosti (obveznica) u Centralnom registru hartija od vrednosti;
 - sklopljen ugovor o posredovanju sa berzanskim posrednicima koji trguju obveznicama u ime i za račun svojih klijenata (kupaca i prodavaca).

Trgovanje obveznicama

- Kada klijent sklopi ugovor sa brokerskom kućom on mora preneti obveznice na trgovački račun kod brokerske kuće ukoliko prodaje obveznice odnosno mora deponovati novac na namenski račun ukoliko želi da kupi obveznice. Kada se transakcija realizuje kupac dobija svoje obveznice odnosno prodavac dobija novac tri radna dana nakon izvršenja transakcije.
- Obveznicama devizne štednje može se trgovati i vanberzanski jer je takva trgovina u skladu sa propisima Republike Srbije. Cene se u velikoj meri razlikuju, ali se po pravilu najbolja cena postiže na berzanskom trgovanju.

PROIZVODI

- Od početka trgovanja Obveznicama stare devizne štednje, krajem 2001. godine, pa do danas, Beogradska berza je brokerima, članovima berze predstavila nekoliko proizvoda koji su im omogućili efikasnije trgovanje, unos naloga i pregled tržišta.
- Najvažniji proizvod je svakako aplikacija za trgovanje BELEX, pomoću koje brokeri trguju sa svojih radnih stanica, sa udaljene lokacije, odnosno iz svojih matičnih kancelarija.

Belex

- Ova aplikacija omogućava trgovanje skoro svim tržišnim materijalima i metodama koji su definisani u pravilnicima berze. Praćenje trgovanja olakšano je novom glavnom tablom koja omogućava brokerima da prate hartije koje žele, ali i da podese izgled table i kolone kako to njima odgovara.
- Pored samog trgovanja, na glavnoj tabli, brokeri mogu da prate i kretanje indexa Berze, a kroz knjigu naloga mogu da prate svoje naloge tokom samog trgovanja.

Belex

- Nakon završetka trgovanja, brokeri dobijaju exporte podataka o nalogima i sklopljenim transakcijama, koji im koriste kako bi u svojim Back Office aplikacijama obradili svoj trgovački dan.
- Na osnovu zahteva i potreba samog trgovanja, ali na osnovu komentara brokera, glavnih korisnika, ova aplikacija se redovno usavršava i dodaju joj se nove funkcionalnosti.

INOVACIJE

- Beogradska berza se svakodnevno trudi da osavremeni usluge koje pruža svojim klijentima. Informacije o novih tehničkim rešenjima kao i projektima koji su vezani za informacioni sistem možete pratiti redovno na ovim stranicama.

ZAKLJUČAK

- Stvaranje zdravog tržišta kapitala deo je strateškog plana svake zemlje, a radi postizanja principa slobodne tržišne ekonomije. Beogradska berza, kao vodeći entitet na srpskom tržištu kapitala, ima obavezu da uspostavi moderno i stabilno okruženje za budući razvoj i dalji oporavak srpskog tržišta kapitala.
- U svome nastajanju i izrastanju u modernu instituciju sličnu ostalim evropskim berzama, Beogradska berza treba da obezbedi adekvatnu funkcionalnost okruženju i njegovim trenutnim potrebama, ali mora da se nametne i kao lider koji će svojom savremenom organizacijom nametnuti brži tempo prelaska u tržišne ekonomske tokove.

- Za više detalja o Beogradskoj berzi posetite:

www.belex.co.yu

THE END